

2. rész – 2. fejezet

A vértanú egyház tanúsága a mennybement Úr mellett

David J. Engelsma

„Mikor pedig ezeket hallották, szívükben dühösködnek és fogaikat csikorgatják vala ő ellene.

Mivel pedig teljes vala Szent Lélekkal, a mennybe függesztvén szemeit, látá Istennek dicsőségét, és Jézust állani az Istennek jobbjá felől, És monda: Ímé látom az egeket megnyilni, és az embernek Fiát az Isten jobbjá felől állani. Felkiáltván pedig nagy fenszóval, füleiket bédugák, és egyakarattal reá rohanának; És kiűzvé a városon kívül, megkövezék: a tanúbizonyosságok pedig felsőruháikat egy Saulus nevezetű ifjú lábaihoz rakták le. Megkövezék azért Istvánt, ki imádkozik és ezt mondja vala: Uram Jézus, vedd magadhoz az én lelkemet! Térdre esvén pedig, nagy fenszóval kiálta: Uram, ne tulajdonítsd nekik e bűnt! És ezt mondván, elaluvék. Saulus pedig szintén javallta az ő megöletését.”

Cselekedetek 7,54–8,1a

Bevezetés

Ez a szakasz az első keresztyén vértanúhalált mutatja be. A vértanú az, aki életét adja, hogy Jézus tanúja legyen. Olyan ember, aki a Jelenések 12,11 szavaival élve nem kíméli az életét mindhalálig.

István diakónus és evangélista volt Isten újszövetségi népéből a legelső, aki így halt meg. Saul nevezi őt mártírnak, akiről a Cselekedetek 8,1 azt írja, hogy *„szintén javallta az ő megöletését”*. Amikor Saul látomásban látta Jézust, így tett erről vallást: *„És mikor ama te mártírodnak, Istvánnak vére kiontaték, én is ott állék és helyeslém az ő megöletését”* (Csel 22,20).

Jézus Krisztus ellenségei nemcsak Istvánt ölték meg, hanem ezzel megkezdődött az egész egyház üldözése. A Cselekedetek 8,1b így számol be erről: *„És támadá azon a napon nagy üldözés a jeruzsálemi gyülekezet ellen, és mindnyájan eloszlának Júdeának és Samáriának tájaira, az apostolokat kivéve.”* Nem sokkal pünkösd után egyre nehezebbé vált a helyzet. Először Pétert és Jánost vetették börtönbe, miután meggyógyították a sántát a templomban (Csel 4,3). István megkövezése pedig áttörte a gátat, és a gonoszok elkezdték pusztítani az egyházat.

Az egyház üldöztetése – néhány nyugalmasabb időszaktól eltekintve – egészen az idők végezetéig folyik, amikor az Úr, akit István Isten jobbán látott, ígérete szerint visszatér a földre. Az apostoli időkben a zsidó nép üldözte az egyházat, és ebben a helyi római tisztségviselők segítségükre voltak. Heródes azért ölte meg Jakab apostolt és vetette börtönbe Pétert, mert tudta, hogy ez tetszik a zsidóknak (Csel 12,1–4). Később a Római Birodalomban Néro császár felbujtására kitört az üldözés, amely Kr. u. 64-től körülbelül 320-ig tartott.

Azonban a Szentírás előrejelzései és a történelem tanúsága szerint az igaz egyház mindig üldözés alatt áll. Ez a folyamatos szorongatás végül az Antikrisz-

tus alatt bekövetkező *nagy nyomorúságban* csúcsonyul ki a nem is olyan távoli jövőben (Mt 24,21). Az üldözés az egyház tagjai számára nem mindig jelent börtönt, kínzást vagy halált. A gyűlölet, a gúny, a gyalázat is ide tartozik.

A Cselekedetek könyvének 7. és 8. része tehát Jézus e világban lévő „mártíregyházával” szembesít minket. Az egyház üldözött egyház, amelyet Jézusért gyűlölnék és halálra szánnak. A Róma 8,36-ban így vall erről az egyház: „*Te éretted gyilkoltatunk minden napon; olybá tekintenek mint vágó juhokat.*” Ez az egyház tanúskodik Jézusról mint mennybe ment és felmagasztalt Úrról.

Ebben az igeszakaszban két igazság látható, amelyek látszólag éles ellentétben állnak egymással. Valóban ellentmondásosnak tűnnek. Az egyik Jézus hűséges tanúinak vértanú halála, a másik pedig a mennybe ment Jézus uralma.

Ez a kérdés szorongat: hogyan válhatott István mártírrá, ha Jézus az Úr? Vagy ha Jézus az Úr, akkor hogyan ölheték meg földi tanúját? Az igaz egyház evilági, gyalázatos, üldözött helyzetét tekintve mindig felmerül ez a kérdés.

Valójában nincs valódi ellentét e két igazság között. Ez egyértelmű abból, hogy István és hozzá hasonlóan az egyház mártír ugyan, de a mennybe ment Jézus uralmának tanúja. Miközben István testére hullottak az életét elvevő kövek, hangosan így tett bizonyosságot: „Jézus az Úr.”

Mi a vértanú egyház bizonyágtétele?

István világos, erőteljes, egyértelmű tanúja volt a mennybemenetele által felmagasztalt Jézus mellett. Ez nemcsak az ő személyes bizonyágtétele volt, hanem különösen is az újszövetségi egyház hivatalos tanúságtétele. István ugyanis egyházi tisztségviselő volt: diakónus és evangélista, tehát az evangélium hirdetője. Emellett a Szentlélek hatalmazta őt fel a bizonyágtételre: „*teljes vala Szent Lé-*

lekkel” (Csel 7,55).

A bizonyágtétele így szólt: „*Ímé látom az egeket megnyilni, és az embernek Fiát az Isten jobbjára felől állani*” (Csel 7,56). Ez a mennybe ment Jézus dicsőségéről szóló bizonyágtétel volt. Először is azt tanúsította, hogy az ember Jézus a mennyben van. Nem sokkal István tanúságtétele előtt Jézus *felvitették a mennybe* (1,11). István arról tett bizonyágot, hogy Jézus a mennyben van, ahol Isten dicsősége látható, és ahol a Jézusban elaludt holtak lelkei vannak. Jézus emberként van ott, az ő emberi természetében: testben és lélekben. István látta Jézust, és *az ember Fiának* nevezte (7,56). Ebből következik, hogy vallotta Jézus feltámadását: a teste nem a sírban, hanem a mennyben van.

István a mennybe ment Jézus dicsőségéről is bizonyágot tett. A mennyben ugyanis *az Isten jobbjára felől* van (Csel 7,55–56). Jézus negyven nappal a feltámadása után emeltetett fel ebbe a felmagasztalt állapotba. Ő maga így beszélt a Nagytanácsnak későbbi mennybemeneteléről: „*Sőt mondom néktek: Mostantól fogva meglátjátok az embernek Fiát ülni az Istennek hatalmas jobbján, és eljőni az égnek felhőiben*” (Mt 26,64).

Jézus engedelmes volt Istennek, amikor halála által megváltotta a választott egyházat. Ezért Isten nagyon megdicsőítette és magasra emelte az ő Fiát azzal, hogy ezt a helyet adta neki a mennyben. A Szentháromság Isten jobbján Jézus osztozik Isten csodálatos dicsőségében, és Isten végtelen hatalmával uralkodik a mennyen és a földön. Ez volt a mennybemenetel. Nem csoda, hogy a megváltott egyház Jézus Krisztusról szóló bizonyágtételében Jézus mennybemenetele kitüntetett helyen áll.

István lényegében arról tett bizonyágot, hogy Jézus Úr. Jézus uralma abból az állításból következik, hogy Isten jobbján van. Ez annak a jelképes megfogalmazása, hogy Jézus Isten nevében az egész teremtett világon uralkodik. Micsoda uralom ez!

István azzal is megmutatja Jézus uralmát, amikor *ember Fiának* nevezi őt (Csel 7,56). A zsidó hallgatóság nagyon is jól értette, hogy ezzel a megnevezéssel István milyen hatalmat tulajdonít a megvetett Jézusnak. Dániel próféta ezzel a kifejezéssel beszélt a Messiásról a Dániel 7,13–14-ben, a tengerből feljövő négy fe-nevadról szóló próféciaiban: „*Látám éjszakai látásokban, és ímé az égnek felhőiben mint valami emberfa jöve; és méne az öreg korúhoz, és eleibe vivék őt. És ada néki hatalmat, dicsőséget és országot, és minden nép, nemzet és nyelv néki szolgálja; az ő hatalma örökkévaló hatalom, a mely el nem múlik, és az ő országa meg nem rontatik.*”

István arról tett bizonyosságot, hogy Jézus a Messiás. Arról tanúskodott, hogy Jézus a győzelmes Messiás, aki az *öreg korúhoz* ment, és *hatalmat, dicsőséget és országot* kapott. Az egyház István idejétől fogva mind a mai napig arról tesz bizonyosságot, hogy Jézus királyként uralkodik mindaddig, amíg ellenségeit a lába alá nem veti (1Kor 15,25).

István egyértelműen kijelentette Jézus uralmát. Kétszer is Úrként hívta segítségül Jézust ellenségei hallatára (Csel 7,59–60). Ezzel nagyon csodálatos uralmat tulajdonított Jézusnak. Először is maga az, hogy István Jézust hívta segítségül, azaz hozzá imádkozott, bizonyítja, hogy Jézus uralma személyesen Isten uralma. Jézus az Úr Isten. Ő Jehova Úr, akihez egyedül imádkozhatunk. Ez az igeszakasz hirdeti: István segítségül hívta az Úr Jézust. István Jézus előtt esett térdre, miközben haldokolt: őt imádtá, mint testben megjelent Istent (60. v.). Másodszor Jézus uralma abban is csodálatos, hogy ő minden test bírója. Ezt István ezzel a kéréssel ismeri el: „*Uram, ne tulajdonítsd nekik e bűnt!*” (60. v.). Harmadszor az ő csodálatos uralmához tartozik a halál és a sír fölött való hatalma, amelyet István ebben a kérésben vall meg: „*Uram Jézus, vedd magadhoz az én lelkemet!*” (59. v.).

Ilyen az egyház bizonyoságtétele mindabban, amit hirdet és vall. Bizonyosságot tesz Jézusról nemcsak mint akit megfeszítettek, hanem mint aki mennybe is ment. A keresztről a mennybemenetel fényében tanúskodik. Furcsának tűnhet

ugyan, de a *vértanú* egyháznak mindig ez a bizonyágtétele.

Egy vértanú egyház bizonyágtétele

Nem is lehetne ennél élesebb vagy nagyobb az ellentét: a mennyei, dicsőséges Úrról egy földi, megalázott egyház tanúskodik. A győztes királyról egy látszólag vereséget szenvedett tanú tesz bizonyágot. Az Isten jobbján álló személyt a városon kívül megkövezett ember vall Úrnak.

István mártír volt. Bizonyágtételét elvetették, őt magát gyűlölték („*fogaikat csikorgatják vala ő ellene*”, Csel 7,54), és megölték. István vértanúhalálával a magát Isten királyságának és népének valló Izráel hivatalosan elutasította és elvetette őt. Istvánt a Szanhedrin, azaz a Nagytanács hallgatta ki (6,12.15.). Ez az akkori egyházi hatóságok bírósági eljárását jelentette. Noha a viselkedésük egy vallásos perhez képest felháborító volt, mégis Isten törvényének betűjét alkalmazták Istvánnal szemben. Kiűzték a városból. Megkövezték őt, ami az istenkáromló előírt büntetése volt. Az ellene bizonyágot tévő tanúk vetették rá az első köveket.

Az igaz egyház mindig ezt éli át. Gyűlölik, és megvetik. Az üzenetét istenkáromlásként vetik el. Az emberek között egyháznak nevezett valami ítéli el és közösi ki.

Micsoda ellentét! Micsoda összeférhetetlenség! Milyen nyilvánvaló ellentmondás! Ha Jézus az Úr, akkor az egyháza nem vértanú, hanem uralkodó kellene legyen. Nem őt kellene megölnék, hanem neki kellene elpusztítania az ellenségeit. Ha az egyház vértanú egyház – márpedig ez a helyzet –, akkor vajon Jézus valóban Úr? Az egyház vértanúsága nem teszi hiteltelenné azt a bizonyágtételt, hogy ő Úr? Az egyház mártírsága nem jelenti azt, hogy Jézus ellenségei legyőzték őt? Hogyan lehet ezt a két igazságot összeegyeztetni: az Úr Jézus mennybemenetelével

való megdicsőülését és a világban a vértanú egyházat?

Mi az oka a vértanú egyház bizonyágtételének?

Minden keresztyén, különösen is minden református keresztyén jól jegyezze meg, hogy Jézus megdicsőülése nem jelenti az egyház evilági népszerűségét, dicsőségét és uralmát. Krisztus a mennybe ment, az egyház pedig mártír. Krisztus Úr a mennyben, az egyház pedig a keresz alatt van. Krisztus Isten jobbán van, a hű tanú pedig a kövek alatt pusztul el, amikor a (hamis) egyház az állam támogatásával kiközösíti.

Az igaz egyházban való tagság és Jézus uralmának hűséges megvallása nem jelent a földön dicsőséget és hatalmat. A történelem során Jézus uralma soha nem jelentette az egyház földi uralmát. Az egyház vértanú éppen azért, mert vallást tesz Jézus uralmáról. Éppen e bizonyágtétel miatt hullanak a kövek a fejére. Nemcsak a világtól, sőt nem elsősorban a világtól, hanem – főként – a hitehagyott egyháztól. A hűtlen egyház gyűlöli Jézust, utálja őt mint Urat. Gyűlöli a hitvalló egyházat, mert az megvallja Jézus uralmát.

A hitehagyott egyház gyűlöli az igaz egyház tanúságát Jézusról, mert ez a bizonyágtétel magába foglalja a hamis egyház ítéletét. István tanúságtételéhez hozzátartoznak a Cselekedetek 7,51–52 kemény szavai: *„Kemény nyakú és körülmetéletlen szívű és fülű emberek, ti mindenkor a Szent Léleknek ellene igyekeztek”* stb.

Mindezek mellett a hamis egyház gyűlöli, ha valaki Jézust Úrnak vallja. Amikor István így szólt: *„látom [...] az embernek Fiát az Isten jobbjá felől állani”* (56. v.), akkor a nagytanácsban ülő egyházi, lelki hatóságok *„felkiáltván pedig nagy fenszóval, füleiket bédugák, és egyakarattal reá rohanának”*, hogy megöljék őt (57.

v.).

Egyetlenegy módon lehet elkerülni a vértanúságot: ha valaki nem tesz vallást Jézus Krisztus uralmáról. Ezzel azonban megtagadja Jézust. Ez a két lehetőség van: vagy bizonyosságot teszünk, vagy tagadunk. Ha bizonyosságot teszünk, vértanúk leszünk, ha pedig tagadunk, akkor azon találjuk magunkat, hogy hozzájárulunk a hűség tanú halálához.

Ez megmagyarázza ugyan az egyház vértanúságát, de nem ad feleletet a legmélyebb talányra: hogyan engedheti meg a mennybement Úr, hogy az ő egyháza vértanú legyen? Mi az oka ennek a látszólag ellentmondásos helyzetnek?

Az egyház vértanúsága mint az Úr akarata

A látszólagos ellentmondás magyarázata, hogy az Úr Jézus akarata, hogy az egyház bizonyosságot tegyen az ő uralmáról. István látta, hogy valójában mi van a mennyben: Jézus mint Úr az Isten jobbán van. István nem csupán egy látomást látott. Azt a kiváltságot nyerte, hogy bepillantathatott a mennybe: „*a mennybe függesztvén szemeit*” (Csel 7,55). Látta, amit Krisztus napján minden szent meg fog látni. Látta Jézus uralmát. Ezért Istvánnak semmi nehézsége nem volt Jézus uralmával még akkor sem, amikor az elutasítás, a kiközösítés, a halál kövei zúdultak rá.

Jézus Úrként az egyházat arra *indítja*, hogy az ő tanúja legyen. Ezt a Szentlélek által teszi úgy, ahogyan István esetében is: „*mivel pedig teljes vala Szent Lélekkel*”, Jézus uralmának tanúja volt (55. v.). E bizonyágtétel által Jézus vádolja és megkeményíti az elvetett ellenségeit. Jézus még abban is Úr, hogy egyházat tanúságtétele által lelkileg megkeményíti a gonoszokat. István bizonyágtétele végső soron azért indította a gonoszokat arra, hogy szívükben dühösködve meg

akarják őt ölni, mert Jézus Úrként megkeményítette őket (54. v.).

Így Jézus maga tesz bizonyosságot önmagáról az ő vértanú egyháza szenvedései által. A mártírhalál a végső, a perdöntő tanúságtétel. Az újszövetségi görögben a *tanúnak* fordított szó a *martüsz*, amelyből a *mártír* származik. István az első keresztyén mártírként az első keresztyén tanú, aki mindvégig kitartott.

A mártírság nemcsak a bizonyágtétel következménye, hanem *maga* a bizonyágtétel. Jézus uralmának leghatalmasabb, legnagyobb szerűbb tanúságtétele az, hogy az egyház önként vállalja őérte az üldöztetést, a keresztyén ember veszteséget szenved őérte, és a hívő örömmel leteszi az életét, hogy vallást tehessen róla.

Krisztus a mártírság bizonyágtételét a szentek megerősítésére, az evangélium terjesztésére és az egyház növekedésére használja. István vértanúságának hatása az evangélium terjedése és az egyház növekedése volt. István mártírhalálával az egész jeruzsálemi egyházat üldözni kezdték. Emiatt a szentek szétszóródtak (8,1), és „*eloszolván, széjjeljártak, hirdetve az igét*” (4. v.). A mártírok vére az egyház magvetése.¹ Éppen ezért nincs ellentmondás Jézus uralma és az egyház evilági mártírsága között.

Az egyház tanúságának módja

István mindenféle személyes rosszindulat nélkül tett bizonyosságot az Úr Jézusról. Fiatal emberként igazságtalanul elítélték, szörnyen megszégyenítették, kegyetlenül megölték, mégis az ellenségei lelki javát kívánta, és ezért imádkozott: „*Uram, ne tulajdonítsd nekik e bűnt*” (Csel 7,60).

¹Tertullianus egyházatyától (160 k. – 225 k.) származó idézet. A fordító megjegyzése.

István ebben a csodálatos hozzáállásában és megindító könyörgésében megmutatta, hogy ő személyesen is aláveti magát Jézus uralmának, amelyről éppen vallást tett. Nem ezt parancsolta-e Jézus az ő tanítványainak: *„Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, a kik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, a kik titeket gyűlölnek, és imádkozzatok azokért, a kik háborgatnak és kergetnek titeket”* (Mt 5,44)?

Krisztus Jézus meghallgatta hú tanúja könyörgését, amikor később megtért István egyik üldözője, Saul. Ez az ember *„szintén javallta az ő megöletését”* (Csel 8,1), és részt is vett István kivégzésében, amikor őrizte azok ruháit, akik megölték (22,20; vö. 7,58). Ez a Saul, akit később Pálnak neveztek, nemcsak keresztyén lett, hanem olyan erővel és hatékonysággal tett bizonyosságot Jézusról és az ő uralmáról, mint senki más az egyházban. A Jézusról hitvallása által bizonyosságot tévő egyháznak egész engedelmisségével meg kell mutatnia, hogy aláveti magát Krisztus uralmának.

István bizonyoságtételéhez tartozott az is, hogy annak biztos tudatában tette, hogy az Úr akkor megsegíti, végül pedig megszabadítja. Vértanúhalálának a körülményeiben a legkisebb kétség sem volt afelől, hogy Jézus a tanúnak személyesen is Ura.

István az Úr segítségére nézve ezt mondta: *„Ímé látom az egeket megnyitni, és az embernek Fiát az Isten jobbja felől állani”* (56. v.) Jézus nemcsak Isten jobbján van, hanem ott áll. Ez egy megdöbbentő mozzanat a történetben. A Bibliában egyedül itt olvasunk arról, hogy Jézus Isten jobbján áll. Máshol arról olvashatunk, hogy ott ül. Amikor megölik a tanúját, amikor az egyház vértanúságot szenved, Jézus feláll a trónjáról. Ezzel jelzi, hogy kivételesen figyel erre a történelmi eseményre, és ezekben a próbákban különösen is az ő szolgája és egyháza segítségére siet. A mártírhalál kiemelten fontos az Úr számára. Minden kétséget kizáróan a történelem legfontosabb eseményei közé tartozik. Az Úr feláll, és Lelke és kegyel-

me kivételes kiárasztásával megtartja szenvedő szolgáját, hogy bátran jó vallást tehessen, és mindvégig kitartson. Amikor az egyház tisztségviselői és tagjai Úr Jézusról való bizonyágtételük miatt szenvednek és üldöztetnek, akkor látniuk kell, hogy Jézus őértük az Isten jobbán áll.

A végső szabadulásról István ezt mondja: „*Uram Jézus, vedd magadhoz az én lelkemet*” (59. v.). Ezután tudatánál lévén meghalt úgy, hogy elaludt (60. v.). Jézus Úrként nem úgy szabadította meg Istvánt a haláltól, hogy megkímélte tőle, hanem úgy, hogy halála pillanatában magához vette az ő lelkét a mennybe. Krisztus napján pedig fel fogja támasztani a testét, amit az tesz bizonyossá, hogy Jézus feltámadt, és magához vette István lelkét. A lélek rögtön az örök életbe és dicsőségbe tér. A vértanú teste pedig az utolsó napon történő felébredés reményében alszik. A vértanú egyház Jézus uralmáról való végső bizonyágtétele során mindig bizonyos afelől, hogy Jézus Úr, és ez az igazság mindig bátorítja. Ámen.